

Vladimir Kecmanović

TOP JE BIO VREĆO

■ Laguna ■

Copyright © 2008, Vladimir Kecmanović
Copyright © ovog izdanja 2014, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

I

STIGLA JE u zoru.

Spavao sam u hodniku.

Pored potpornog zida, rekao je otac.

Koji je tada bio tata.

Šta god da se desi, tu je siguran, rekao je.

Da, tu je najbolje, rekla je majka.

Koja je još uvijek bila mama.

Tu nema nijednog prozora, rekla je. Neće moći da ga pogodi.

A onda je uzdahnula.

Duboko.

I rekla:

Valjda neće ništa da mu se desi.

Pa je uzdahnula još dublje.

I rekla:

Ako ne dođu na vrata.

Tada se otac namrštio. I jedna obrva počela je da mu treperi.

Kao da sam slomio staklo na izlogu samoposluge.
Iako mi je zabranio da šutiram loptu ispred zgrade.
Kada već postoji poljana na sto metara od kuće.

Kakva vrata, šta lupetaš, viknuo je.

Majčino lice se zajapurilo. A vena na majčinom čelu je iskočila.

Kao da sam dobio jedinicu jer nisam uradio zadaću.
A tvrdio sam kako mi tog dana nastavnik ništa nije zadao.

Šta lupetam, kriknula je. Ti kao da ne vidiš i ne čuješ
šta se dešava!? Do kada ćeš da zavlačiš glavu u pijesak!?

Onda je i otac postao crven. I druga obrva je počela
da mu treperi.

Kao da sam otišao da se igram loptom na poljani.
Na sto metara od kuće.
Sada, kada je počeo rat.

Ne deri se, jesi li normalna, rekao je tiho.

A ljutito.
Kao da reži.

Pa je majka iskolačila oči.

Što da se ne derem, viknula je još jače. Zato što i zidovi
imaju uši!?

Tada je otac uvukao ramena. I spustio glavu.

Kao da smo i dalje u podrumu.

I kao da komšija Fuad psuje četnike koji gađaju njegov
grad.

A majka komšinice Munevere viče:

Radovane, bolje ti se namah sam zaklat, nego čekati
nas da te koljemo!

Kao da komšija Zdenko odmahuje rukom iznad glave.
Prema buci topova.

I kaže:

Barbarizam.

A komšinica Ševala:

Kakav Radovan! Da je samo Radovan! Svi su oni isti!

Tako je pognuta bila očeva glava. I tako su uvučena
bila očeva ramena.

Kada je rekao.

Tiho.

Šapatom.

Ne kao da reži nego kao da moli:

Dijete ti ima uši, ženo božija. Ćuti, ako boga znaš.

Tada je majka uvukla ramena. I pognula glavu.

I – stvarno začutala.

Onda je iz hodnika otišla u sobu.

Sjela na kauč.

Spustila lice među dlanove.

A dlanove u krilo.

Kao da smo i dalje u podrumu.

I kao da se sprema da u dlanove šapne:

Idemo kući, ja ovo više ne mogu da podnesem.

A komšinica Tidža glasno kaže:

Aj', Ševala, ne revi više, ne mogu te slušat.

A onda tiho, majci:

Izdrži još malo, sa' će proć pucnjava, pa idemo kod mene na kafu.

Kao da smo na kafi kod komšinice Tidže.

Koja kaže:

Misliš da se meni sjedi u onom smradu i slušaju svakojaki hajvani. Da mi nije Hasana i Kenana, ne bi' nikad u podrum sišla. A ovako, šta ćeš – siđeš malo, kad žestoko pripuca, pa se vratiš.

A majka kaže:

Ne mogu, Tidžo... U toj memli i tom smradu... Ne mogu više ni trenutka... Idem u svoju kuću, u svoj krevet. Pa, ako mi je suđeno – neka me ne bude.

A komšinica Tidža kaže:

Ama, ženska glavo, ćuješ šta ti govorim! Nisi sama! Pomisli na ovo dijete!

A majka:

I Memići imaju djecu, pa ne silaze u podrum.

A komšinica Tidža, tiše:

Pusti ti Memiće. Nemoj đavola prizivat. O'š da te optuže kako iz kuće ćetnicima šalješ signale? Vidiš da su ljudi pomahnitali.

Sada, u stanu – u svojoj kući i na svom kauču – majka u dlanove ništa nije prošaptala.

Nego je – počela da jeca.

A otac se trgao.

Kao da je nakratko bio zadrijemao na nogama.

Umjesto u fotelji.

Uz televizor.

I kao da sam promijenio kanal. I probudio ga.

Ali, televizor nije bio uključen.

I otac nije bio u fotelji.

I ja nisam promijenio kanal.

Pa otac nije viknuo:

Zar ne vidiš da gledam dnevnik!?

Samo je podigao ramena i glavu. Polako prišao majci. Sjeo pored nje na kauč.

I zagrlio je.

Ja sam ostao u hodniku. I gledao ih.

I – nisam znao šta da radim.

Kao da je noć. I da ležim u svojoj sobi. I trebalo bi da spavam.

Ali ne spavam.

Slušam škripanje kreveta u očevoj i majčinoj sobi.

I majčine uzdahe.

I zamišljam oca koji je uzjahao majku.

Ili majku koja je uzjahala oca.

Kao u pornićima Adnanovog brata.

Koje smo gledali kada su mu roditelji otišli na vikend u Italiju.

A brat izašao u grad.

I čekam da škripa i uzdasi prestanu.

Da majka ode do kupatila.

I da u povratku odškrine vrata moje sobe.

A ja zabijem nos u jastuk. I počnem duboko da dišem.

A majka priđe mom krevetu. I pomiluje me po glavi.

Sada nisam ležao. I nisam mogao da se pravim da spavam.

I vrata nisu bila zatvorena.

Pa nisam mogao da ne vidim ono što vidim.

I da se pravim da ne čujem ono što čujem.

Stajao sam, tako, u hodniku. Kao budala.

A onda sam, ni sam ne znam zašto, prišao kauču.
I sjeo pored njih.

Onda me je otac zagrlio. I iskrivio lice u osmijeh na silu.

Pa me je zagrlila i majka.

I ona je uz jecaje počela da se smije.

Ali, ne na silu.

Nego – kao da je izgubila razum.

BILO JE TO onog dana kada smo se vratili u svoj stan.

Ne do sljedeće pucnjave.

Nego – za stalno.

Poslije mnogo dana koje smo proveli u podrumu.

I mnogo dana koje smo provodili čas u podrumu čas u stanu.

Pošto je tog jutra komšinica Tidža u podrumu objavila:

Kako ko, al' moje komšije i ja se vraćamo kući! Nek puca kol'ko hoće! Nećemo, vala, u ovoj rupi kosti ostavit!

Pa ipak, samo što smo se vratili – čim su se začuli prvi pucnji – komšinica Tidža je banula u hodnik:

Ljudi, aj'mo do podruma, samo dok ne stane pucnjava!

Pa pošto je vidjela da se ne mičemo:

Ja moram, šta ću. Zbog Hasana i Kenana. Neće da idu bez mene. Eto me s kafom čim ovi gore ohanu.

Tako su prošli prvi i drugi dan.

Komšinica Tidža je svaki čas dolazila da nas poziva u podrum.

Dok pucnjava ne mine.

I svaki čas se, pošto bi pucnjava minula – vraćala sa kafom.

Koju je dobijala od Sakiba, sestrinog muža.

Koji je bio inspektor u policiji.

I mogao da nabavi od ptice mlijeko.

A komšinica Tidža mu je rekla:

Hljeba ti ne tražim, ne mogu jest dok ljudi oko mene gladuju. Samo mi dones' kafe. I malo šećera, za uz kafu. Bez toga ne mogu, pa da me ubiješ.

Uz kafu su majka, otac i komšinica Tidža slušali tranzistor.

Na tranzistoru su puštali pjesme o braniocima grada.

I vijesti o njihovim uspjesima u borbi sa četnicima.

I o mirovnim pregovorima.

Komšinica Tidža je glasno psovala.

Mirovne pregovore.

Samo polako, nanu li vam vašu, ne žurite, govorila je. Svojoj ste djeci sklonili guz'ce, pa možete još sto godina pregovarati...

Fukara se dokopala vlasti, govorila je. Pa šetka po Evropama. I pregovara. A narod gine...

A ni oni stranci nisu bolji, govorila je. Da njima po avliji puca, da vidiš kako bi ih natjerali da se dogovore...

I tako sve dok se na vratima ne pojavi komšija Hasan, Tidžin muž.

Ili Kenan, Tidžin i Hasanov sin.

Ili obojica.

Pa komšinica Tidža skoči.

I vikne:

Šta se motate, kô da vas predglavica fata! Nikad se ne zna ka' će početi!

I odvede ih u podrum.

A mi ostanemo pored tranzistora.

Pa majka počne da psuje.

Ali tiho.

Sebi u njedra.

Mirovne pregovore.

Ali – i pjesme o braniocima grada.

I vijesti o njihovim uspjesima u borbi sa četnicima.

A otac počne da je ućutkuje.

Valjda zato što i zidovi imaju uši.

KADA BI PALA NOĆ, majka i otac su gasili tranzistor.
I svijeće.
Jer je vrijeme da se spava.

Ja bih legao na dušek. U hodniku.
Pored potpornog zida.

Gdje, valjda, ništa neće da mi se desi.
I gdje sam siguran, šta god da se desi.

Majka i otac bi razvukli kauč.
U dnevnoj sobi.
Pošto s te strane gotovo nikada ne puca.
A i kada puca, teško može da ih pogodi.
Jer ih štite blokovi zgrada preko puta.

Dok je spavaća soba okrenuta pravo prema brdima.
Na kojima su topovi.

Tako ni oni ni ja nismo bili u svojim sobama.

I kauč nije škripao kao krevet.

I nisu se čuli uzdasi.

Čuli su se pucnji i rafali.

Čula se vika branilaca grada koji su se dozivali oko zgrade.

Čule su se komšije koje se motaju po stepeništu.

A kada bi utihnuli zvukovi spolja – čuo se šapat iz dnevne sobe.

Koju od hodnika nisu odvajala vrata.

Pa nije bilo potrebno da kauč škripi kako bi se čulo šta se na njemu događa.

Po cijelu noć majka bi šaputala o tome kako moraju da me izvuku iz grada.

I pošalju kod njene sestre, u Beograd.

Ili kod očeve sestre, u Kanadu.

Ili – prvo kod njene sestre u Beograd, pa onda kod njegove u Kanadu.

Svejedno.

Važno je samo da me izvuku.

Pod hitno.

Otac je šaputao o nekom Zoranu.

I nekom Sveboru.

Koji su obećali njegovom prijatelju Damiru kako će da me stave na nekakav spisak.

Za nekakav konvoj.

I Damir tvrdi kako je pitanje dana kada će stvar biti završena.

A majka bi počela da sikće.

Jer se ne zna ko je nesposobniji – Damir ili otac.

Uostalom, lako je Damiru, on je ženu i djecu odavno poslao u Zagreb.

A oca – oca bi trebalo da bude sramota.

Ne samo zato što je nesposoban.

Nego – i zato što laže.

Kaže – Damir mu je rekao kako je pitanje dana kada će da dođe po mene.

A Damira nije vidio nedjeljama!

Onda bi otac počeo da reži.

Kako da vidi Damira, kada ga majka, otkako je počeo rat, preklinje da ne ide na posao.

Pa je, tako, popio otkaz.

I sada čeka da dođu i odvedu ga na front.

I laže komšijama kako je pod radnom obavezom.

Kao da su komšije pale s kruške.

I samo je pitanje dana kada će neko da ga prijavi.

Pa će da dođu i pokupe ga.

Pošto nema stotinu godina.

Da nabavi štap. Kao nesrećni komšija Vlaja.

I počne da šepa.

Uostalom – i da ide na posao – tamo teško da bi našao Damira.

Jer je Damir već odavno u haveou.
I rijetko svraća do posla.

Damir je u haveou, a on će, otac, kada ga skentuju – na prvu liniju.

Kao živi štit.
Da kopa rovove.

Onda bi majčin šapat počeo da drhti.

Dok bi pričala o Pavlovićima i Pošarcima. O Pandurovićima i Mitrovićima. O Margetićima i Lovrićima. Koji su već uveliko na sigurnom.

Čak su i Alići i Bešlije napustili grad.
A Muratovići i Sokolovići poslali djecu u inostranstvo.

Otac bi je podsjećao da Muratovići i Sokolovići mogu da šalju djecu gdje i kada hoće. Kao što i oni mogu da odu i da se vrate – kada im padne na pamet.

Da odlazak nije predstavljao naročit problem ni Alićima i Bešlijama.

Pa čak ni Margetićima i Lovrićima.

A da su Pavlovići, Pošarci i Pandurovići – otišli na vrijeme, kada je bez po muke moglo da se izađe iz grada.

Dok su Mitrovići, priča se, noću prešli rijeku.

Sa glavom u torbi.
Zaobilazeći straže.

I tako stigli na suprotnu stranu.

Ako su uopšte stigli.
Ako ih negdje usput nije pojeo mrak.

Majka bi onda počinjala da drhtavo sikće.

Jer je Mitroviće, dok su bježali, mrak pojeo – možda.
A jer će nas, koji sjedimo mirno, kao ovce koje čekaju klanje, da pojede sigurno.

I jer joj otac nabija osjećaj krivice pričom kako je zbog nje dobio otkaz. I ostao bez radne obaveze.

Iako je išao na posao češće od mnogih drugih.

Koji otkaz nisu dobili.

Jer nemaju nezgodno ime i prezime.

Kao da je, u ovoj nesreći, neko nekome na poslu uopšte potreban.

Eto, od nje niko ne traži da ide na posao.

Iako ima nezgodno prezime i ime.

Zato što znaju da – ako joj daju otkaz – neće biti mobilisana.

A platu joj svakako ne daju.

Kao što su je, još dok je radila, preskočili kada su se dijelili paketi sa brašnom i uljem.

Kao – slučajno.

I tu ona treba da odgaja svoje dijete.

I da se zamajava pričama o Damiru koji će da riješi stvar.

Tada bi očev šapat prijetio da se pretvori u viku.

Dok ju je podsjećao kako je na vrijeme predlagao da sa djetetom otputuju za Beograd.

Barem na koji dan.

Dok se ne vidi šta će da se desi.

A ona je ponavljala:

Ja ne idem nigdje! Ovo je moje, niko odavde neće da me otjera!

Predlagao joj je i da sama sa djetetom otputuje za Beograd.

Ni to nije htjela.

A sada mu nabacuje na nos Damirovu ženu.

Koja se nije pravila pametna.

Nego se, čim je zagustilo – spakovala i sa djecom otišla u Zagreb.

Onda bi majčin šapat postao tako drhtav da je izgledalo kako će sam sebe da uguši.

Eto, ona nije kao Damirova žena, i ne može da izvuče guzicu i ostavi muža sa glavom u torbi.

A onda bi nastupila tišina.

Kroz koju su se provlačili jedva čujni jecaji.

Jer je – biće – majka plakala.

A otac ju je – biće – tješio.